10 kop.

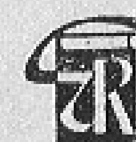
A. KONONOV

LUGUSID TŠAPAJEVIST

Aleksandr Kononov

LUGUSID TŠAPAJEVIST

Tallinn
Kirjastus «Eesti Raamat» 1985

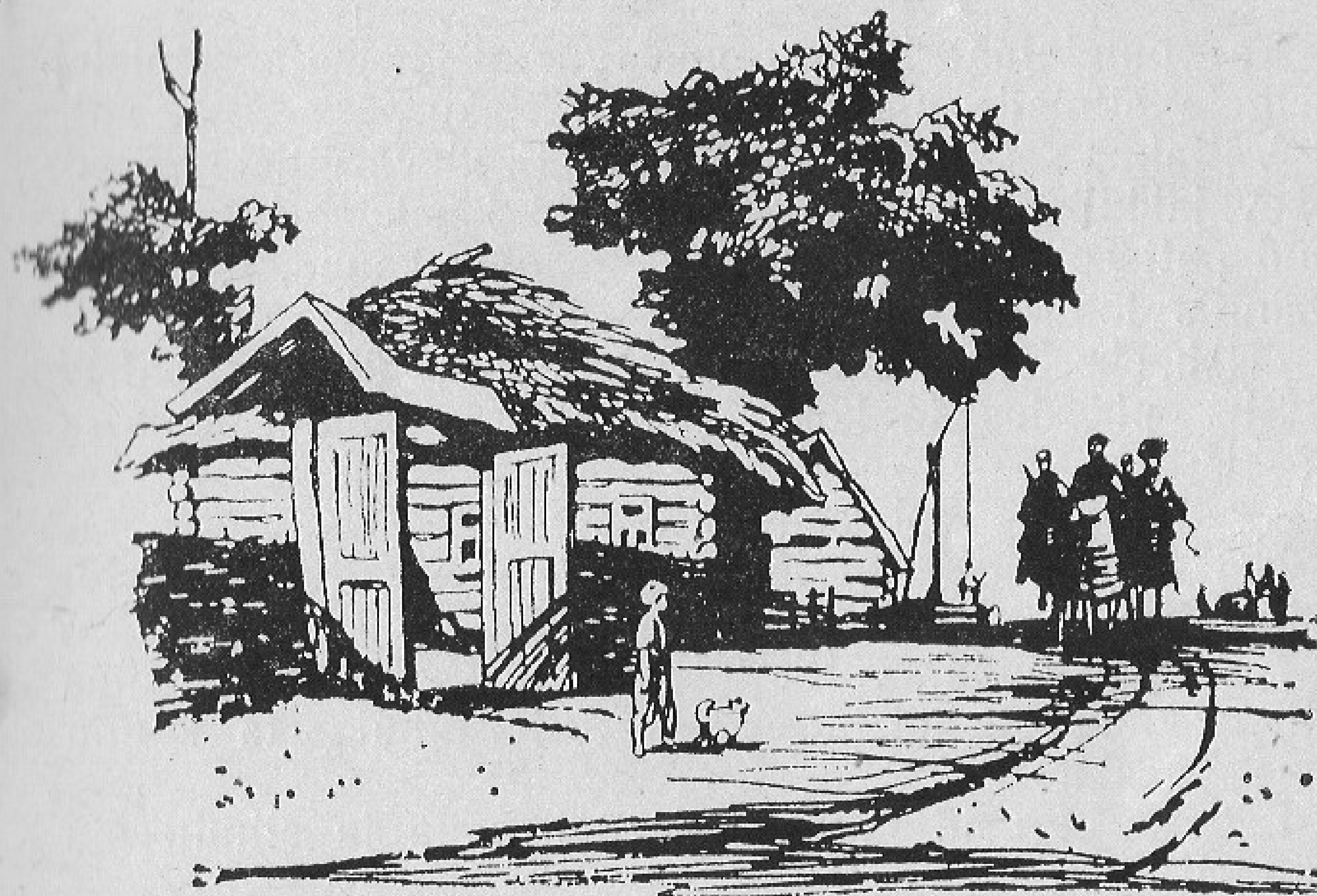
V 2
K 65
II—III

Tekst raamatust:
A. Kononov
Jutustusi Tšapajevist
Eesti Riiklik Kirjastus
Tallinn 1951

II trükk
Tõlkinud Veera Veber
Illustreerinud A. Livanov

K65 **Kononov, A.**
Lugusid Tšapajevist. — 2. tr. — Tln.: Eesti Raamat, 1985. — 40 lk.
A. Kononovi (1895—1957) raamatus jutustatakse kodusõja kangelase V. Tšapajevi kangelaslikust elust ning tema ratsaarmee vaprast võitlusest nõukogude võimu vaenlastega.

K $\frac{4803010102-338}{901(15)-85}$ 237—85

Juhtum Vjazovkas

Vjazovka küla tolmusele tänavale ilmus viis ratsanikku. Ees, ilusal raudjal hobusel ratsutas sõjaväepluusiga mees.

Poisikesed tundsid ta kohe ära:

«Tšapai . . . Tšapai tuli!»

Ratsanikud peatusid kõrge laudväravaga tare juures. Väravast jooksis välja umbes seitsmeaastane poisike.

«Taat,» hüüdis ta, «meil on laat!»

«Nägin, poju,» vastas Tšapajev ja hüppas sadulast maha.

Ta oli väheldast kasvu, kuid kena, sihvakas. Roheline nahkrihmadega ristatud pluus istus tal hästi seljas. Paremal pool vööl rippus revolver, vasakul—rikkalikult hõbedaga kaunistatud mõõk.

Ta puudutas käega oma vurre ja heitis siniste, selgete silmade pilgu üle külaväljaku.
Väljakul seisid heinakoormad. Eredavärviliste pühapäevajakkidega tüdrukud jalutasid käsikäes. Sissesõitnud pottsepp kiitis valju häälega oma kaupa. Lõõtspill mängis lõbusat tantsuviisi.
«Noh, eks lähme siis tuppa, Bubenets,» ütles Tšapajev.
Siis pöördus ta kõige noorema ratsaniku poole ja käskis:
«Petja, pane hobused õue.»
Neli sissesõitnutest läks tuppa, viies võttis hobustel valjastest kinni ja viis nad õue.
Astunud tuppa, võttis Tšapajev laualt kannu, valas piima klaasi ja jõi kiiresti ära. Siis nihutas ta kannu oma kaaslaste ette.
Lapsed surusid end lauale lähemale ja silmitsesid külalisi.
Lävele ilmus kähara habemega õlakas vanamees.
«Tere, Vassili!» ütles ta. «Ikka sõdid?»
Tšapajev muigas ja vastas:
«Sõdin!»
Vanamees teretas kõiki külalisi kättpidi ja istus pingile:
«Ma olin laadal, kui sa piki küla . . . tolmupilves mööda tuiskasid. Tundsin su juba kaugelt ära, pojake.»
«Noh, kuidas tänavu laat on, kas läks hästi korda?» uuris üks sissesõitnutest, — see, keda kutsuti Bubenetsiks.
«Kuidas nüüd ütelda . . . Tuttavaid ei näinud kedagi. Suuremalt osalt mingisugused võõrad, kaugelt inimesed.»
Bubenets tõmbas kulmud kortsu:
«Milleks on vaja kaugelt inimestel Vjazovkasse sõita?»
Ta pöördus Tšapajevi poole ja lausus:
«Vassili Ivanovitš, kreisis on rahutu olukord. Kas ei

ilmu ehk kutsumata külalisi — valgeid. Ilmaaegu läksime oma salgast nii kaugele.»
Tšapajev vastas rahulikult:
«Kas ma ei tohi siis oma lapsi näha? Jääme siia hommikuni, ja siis jälle teele.»
Ta astus akna juurde ja hakkas tänavat uurima. Piki tänavat liikusid aeglaselt suured heinakoormad. Üks koorem peatus värava läheduses.
«Tule õige siia, Bubenets,» kutsus Tšapajev. «Need heinad seal koormas mulle millegipärast ei meeldi.»
Bubenets vaatas aknast välja ja haaras kohe revolvri.
Tšapajev võttis samuti revolvri välja ja kontrollis mõõka — kas tuleb ikka hõlpsasti tupest välja.
Tänaval paistsid heinakoorma tagant vintpüsside torud, piilusid võõrad tigedad näod.
Tšapajev hüüdis lastele:
«Pikali põrandale!»
Ta haaras noorima poja ja surus ta pikali, aknast kaugemale. Teised kaks, vanemad, heitsid kõrvuti maha.
Tšapajev pöördus kiiresti Bubenetsi poole.
«Noh, kui need tulid siia minu pea järele . . .» algas ta, kuid ei jõudnud lõpetada, sest tänaval kõlasid paugud.
Kõrvaltoas kukkusid klirinal põrandale purunenud aknaklaasid.
«Aga kus on Petja?» hüüdis Tšapajev.
Kuid Pjotr Issajev ja veel kaks võitlejat seisid juba lävel, nagaanid laskevalmis.
«Vassili Ivanovitš,» sõnas Pjotr rutuga, «ma ei võtnud hobustel sadulaid maha. Kui me vaid saaksime hobuste juurde läbi murda.»
«Murrame läbi!»
Pjotr Issajev oli umbes kahekümne kahe aastane noormees. Ta oli Tšapajevi juures käsundusteenistuses, sõitis kõikjal temaga kaasas ja oli näinud palju lahinguid.

Uuesti kõmatasid paugud, siis vaikisid viivuks ja kellegi kähisev hääl hüüdis:

«Tule välja-a! Tule välja-a, Tšapai! . . .»

Nüüd seisid kõik viis, eesotsas Tšapajeviga ja Bubenetsiga, akende ja uste juures, revolvrid käes.

Niipea kui mõni punavurruline oma pea värava vahelt õue pistis, kõlas toa akendest kogupauk. Pea kadus.

«Õue!» andis Tšapajev käskluse.

Tšapajevlased sööstsid õue, viskusid tare juurde maha ja hakkasid vastu tulistama.

Selgus, et ka Tšapajevi isa on õues.

«Seisa värava juures,» ütles talle Vassili Ivanovitš, «kui läheb vaja, avad käskluse peale värava.»

Nüüd ei tulnud ründajad enam värava lähedusse. Nad karjusid eemalt:

«Tule välja-a! Tule aga rutem välja! . . .»

Siis nad kogunesid heinakoormate juurde kobarasse ja hakkasid aru pidama, kuidas saaks süüdata tare igast küljest ja tšapajevlased sealt välja suitsetada.

Samal ajal jooksis Tšapajev küürutades oma hobuse juurde ja hüppas sadulasse. Tema järel sööstsid hobuste juurde ka teised.

«Tee värav lahti!» kamandas Tšapajev tasase häälega ja tõmbas mõõga tupest; vasakus käes hoidis ta revolvrit.

Värav prahvatas lahti. Viis ratsameest kihutasid nagu lennates tänavale ja sööstsid otse vaenlastejõugu sisse. Need ei oodanud säärast rünnakut.

Õhus läigatasid mõõgad, kostsid haavatute karjed ja oiged. Valgekaartlased tõmbusid tagasi, püüdes leida varju heinakoormate taga.

Seal äkki lähenes Tšapajevile ohvitser valgel hobusel. Juba tõstis ta mõõga Tšapajevi pea kohale, kuid Tšapajev põikas osavalt eest ära, tõmbas hobuse tagumistele jalgadele püsti ja tulistas.

Ohvitser vajus küljeli, haaras küll hobuse lakast, kuid ei suutnud kinni hoida ja lohises sadulast maha.

Pjotri hobune langes kuulist tabatuna. Kukkudes vajus ratsu talle kogu oma raskusega jala peale.

Tšapajev nägi seda.

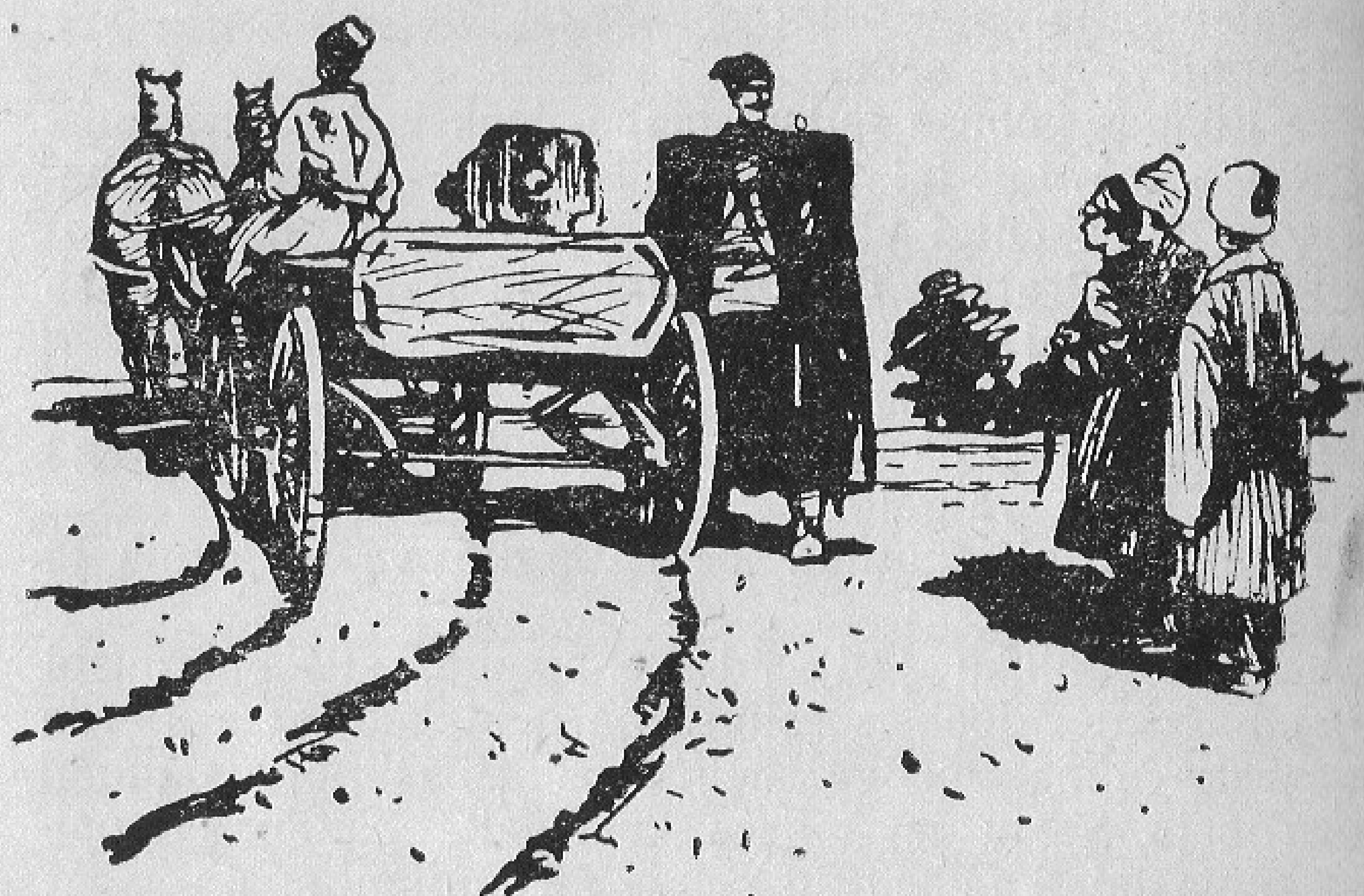
Ta hüppas hobuse seljast maha, jooksis Issajevi juurde ja aitas tal jala vabastada. Siis sööstis ta Bubenetsile appi. Oligi viimane aeg: Bubenets oli vaenlastest sisse piiratud. Tal olid juba kõik padrunid otsas ning nüüd sai ta end veel vaid mõõgaga kaitsta. Veri voolas nirena mööda tema laupa.

Tšapajev raius paremale ja vasakule. Tema selja taga tulistas Pjotr valgeid.

Vaenlased ei suutnud pealetungile vastu panna ja põgenesid.

Viis ratsanikku jälitasid neid kaua, siis pöördusid tagasi. Issajev jooksis esimesena heinakoormate juurde ja pistis oma mõõga heintesse. Mõõk põrkus mingi kõva asja vastu ja kõlises kumedalt. Võitlejad loopisid heina laiali ja leidsid nende alt kuulipilduja.

Klintsovka poisid

Kord läks Tšapajev luurele.

Tema ja neli võitlejat sõitsid ratsa. Taga, kuulipilduja kaarikul istus Pjotr Issajev ja Tšapajevi kaheksa-aastane poeg Arkadi.

Saabus õhtu. Tšapajevlased silmasid ees väikest metsatukka ja selle kõrval jõge. Kaugel jõe taga paistis Klintsovka küla.

Jõe ääres oli söömas umbes kolmekümnepealine hobusekari. Neid karjatasid küla poisid. Et mitte hirmutada poisse, saatis Tšapajev ette oma poja Arkadi.

«Kes sa oled?» küsisid poisid Arkadilt.

«Tšapajev,» vastas see.

Poisid hakkasid naerma:

«Või veel! Tšapajevil on ju hiiglasuur hobune ja hõbedane mõõk.»

Sel hetkel hüüdis eemalt Vassili Ivanovitš:

«Poisid! Kas olete Klintsovkast?»

«Klintsovkast,» vastasid need ja hakkasid vähehaaval lähemale tulema.

«Mis te siin teete?»

«Hobuseid valvame, et vaenlased neid ära ei viiks.»

«Tähendab, külas on siis valged?»

«Jah.»

«On neid seal palju?»

«Palju.»

Tšapajevlased tulid hobustelt maha ja hakkasid nõu pidama. Puude varjud läksid aina pikemaks, päike hakkas puude latvade taha veerema.

Poistel olid oksad juba lõkketule jaoks raiutud, kuid nähes kuulipildujat, unustasid nad jalamaid lõkketegemise. Nad tulid ikka lähemale kaarikule.

«Kas te olete julged?» küsis neilt Tšapajev.

«Muidugi oleme julged,» vastas kõige vanem poisike; ta oli umbes neljateistkümne-aastane.

«Kas tahate valgeid külast välja lüüa?»

«Tahame!»

«Noh, siis kuulake mind,» sõnas Vassili Ivanovitš.

Ta käskis poistel lõigata pajukeppe ja need ära koorida.

Siis käskis Tšapajev:

«Kui läheb päris pimedaks, istuge hobustele ja kihutage Klintsovka poole. Ja vehkige ise hästi kõrgelt keppidega just nagu mõõkadega. Kui aga kuulete pauke, kaduge igaüks oma koju. On selge?»

«Selge,» vastasid Klintsovka poisid.

Kuni vooliti pajukeppe ja prooviti neid — kas kõlbavad mõõkadeks, — kuni hobustele istuti ja rivistuti, saabus öö.

Poisid kihutasid küla poole.

Aga Tšapajev lähenes oma võitlejatega Klintsovkale hoopis teisest küljest.

Ta tulistas pimeduses revolvrist ja laskis üles raketi.

Rakett sööstis vihisedes kõrgele õhku ja pudenes siniste sädemetena laiali.

Unised valgekaartlased jooksid tänavale ja nägid raketi valgusel, et nende poole kihutab ratsavägi ülestõstetud mõõkadega.

Siis kustus rakett ja ratsanikud kadusid pimedusse.

Aga sel ajal hakkas teiselpool küla kuulipilduja ragistama, kõmatasid revolvripaugud. Vaevalt jõudsid valgekaartlased haarata relvad, kui nende peale tormasid Tšapajevi ratsanikud.

Valgekaartlased kaotasid pea. Nüüd nad nägid, et punased tormavad nende peale igast küljest. Vaenlased viskasid relvad käest ja hakkasid külamajadesse peitu pugema.

Tšapajev oma viie võitlejaga hakkas sõitma mööda küla ja võttis vange.

Klintsovka poisid istusid sel ajal juba oma pajumalkadega igaüks omas kodus. Nad olid, nii nagu käskis Tšapajev, esimese paugu järel laiali jooksnud.

★

Öine kõnelus

Tšapajevi salk suurenes iga päevaga. Selles oli juba mitutuhat võitlejat — terve diviis.

Ja Tšapajev sai diviisi ülemaks.

Komissariks aga saadeti tema juurde Dmitri Furmanov. Kord öösel läks Furmanov punaväelaste valveposte kontrollima. Ta nägi keset küla tulelõket ja astus lähemale.

Tule ääres istusid punaväelased, keetsid panges vett ja ajasid vaikselt juttu.

«Ja kes ta on? . . . Kelle hulgast pärit — see Tšapajev ikka?»

«Niisamasuguste hulgast, nagu mina ja sina. Ta on puusepp. Enne sõda käis sae ja kirvega terve Saraatovi kubermangu ja Uraali oblasti läbi. Ta tunneb siin iga küla. Kaarditagi teab peast kõik teed ja jalgrajad kuni Uraalini välja. Ise on ta talurahva hulgast, kehvikute seast, Balašovi kreisist, Saraatovi kubermangust. Väi-

kesest peast läks tööle. Oli kahteistkümne-aastane, kui pandi kaupmehe juurde kaupa välja kaaluma. Kaupmees hakkas siis teda õpetama, kuidas valesti kaaluda ja inimesi petta. Tema aga ei tahtnud. Selle-eest kaupmees ajaski ta minema.»

«Ajas minema?»

«Kihutas välja oma poest. Tšapajev aga, tead isegi, missugune ta on, kas tema siis võis seda asja kannatada?! Ta oli juba siis tõe eest väljas. Kaupmees oli rikas, kuid Tšapajev ei löönud kartma. «Suli oled!» — ütles ta . . . »

«Noo?»

«Kaupmees pidi vihast lämbuma. Polnud teine harjunud õiglase jutuga. «Tead, mis ma võin sinuga seaduse järgi teha?» ütles ta. Aga mis on puržui seadus? «Kui tahan, ajan hauda!» — vaata, see on tema seadus. «Mitte üksnes minu majast, ka külast kihutan su välja!» karjub kaupmees Tšapajevile. Vassili Ivanovitš vaatab talle otsa ja vastab: «Aga tervelt maalt sa mind välja ajada ei saa? Hea seegi . . . Mina aga, küll sa näed, kihutan sind kord välja, kui tuleb aeg!» Ja nüüd on, nagu näha, see aeg tulnud! . . . Näed nüüd, mis ajast Tšapajev peab vaenu puržuidega . . .»

Jutt vaikis viivuks.

Furmanov kükitas tule äärde, tõmbas lõkkest söe ja läitis sellega oma piibu.

Üks punaarmeelane sõnas vaikselt:

«Jeremejev, räägi meile kellast.»

Laiaõlgne must papaahaga* võitleja vastas:

«Ma olen sellest juba rääkinud . . . »

«Aga sa jutusta veel kord . . . Näe, seltsimees,» punaväelane osutas peaga Furmanovile, «pole ehk kuulnud.»

Jeremejev vaikis viivu, viimaks algas:

«See oli siis, kui me peksime valgekasakaid välja

* lambanahkne müts.

Slomihhinskaja staniitsast*. Ei jõudnud veel staniitsasse, kui sain haava pähe. Olin vist oma kümme minutit meelemärkuseta. Noh, lõpuks seoti haav kinni, võtsin püssi ja läksin jälle edasi. Lähen ja tuigun. Vaatan taevasse — päike tundub täiesti mustana.»

«Tähendab, nõrkus tuli peale?»

«Nõrkus jah. Mitte just et valust, aga õigemini verekaotusest. Jaa. Astun, tuigun. Toetun püssile. Kaua ma sedaviisi läksin, ei tea arvata. Äkki näen — minu ees on Tšapajev. «Kuhu sa lähed?» küsib ta. «Sul on vaja minna hospidali, puhata, ravida haavu.» Vaatasin Vassili Ivanovitšile otsa ja meel läks justkui rõõmsamaks. Vastasin talle: «Ei, seltsimees Tšapajev, ei ole mul veel aeg puhata.» Ta vaatas mulle otsa, vaikis. Siis võttis taskust kella ja andis minule: «Kanna! Mäleta Tšapajevit.» Ma lõin araks, ei võtnud kella vastu: «Mis sa nüüd, Vassili Ivanovitš, sul endal kella rohkem tarvis. . .» Siis ta vihastas: «Võta, ütlen ma sulle, oled autasu ära teeninud! Tšapajev aga pole oma sõna kunagi muutnud!»»

«Ja edasi?» küsis Furmanov.

«Mis siis edasi . . . Võtsin kella vastu, läksin lahingusse.»

Vesi panges hakkas keema. Jeremejev võttis tules kõrvetatud leivakoorukese ja viskas pange — see oli teeks.

«Kas sa tunned juba ammu Tšapajevit?» uuris jälle Furmanov Jermejevilt.

«Ammu. Aga mine sa kuhu tahad, küllap teda tuntakse igal pool. Tšapai kuulsus käib kaugele.»

Üks punaväelastest liigutas end tule ääres ja ütles:

«Imelik tundub mulle mõnikord: on teine ju samasugune lihtne inimene nagu mina ja sina, aga vaata kui kaugele jõudis.»

«Lihtne on ta küll, aga siiski eriline. Mina olen ametilt puusepp. Tšapajev on ka puusepp. Aga tuleb välja, et niisuguseid, nagu mina ja sina, on palju, Tšapajevit aga üksainus.»

* kasakate asula.

Jeremejev vaikis.

Furmanov suitsetas ja mõtles Tšapajevist: võitlejad armastavad ja austavad teda. Ja mitte üksi võitlejad, vaid ka talupojad, kogu rahvas. Talumees ajab juttu maha Vassili Ivanovitšiga ja kohe usub: Tšapajev lööb valgekaartlased puruks! Kui Tšapajev esineb kõnega, siis jäävad ümberringi kõik vait. Ta räägib just nagu harilikke, lihtsaid sõnu, aga kuulatakse hinge kinni pidades.

Rahvas armastab oma kangelasi.

Noor punaväelane katkestas Furmanovi mõtted:

«Eile ma imetlesin Tšapajevit, kui ta tuli tantsuringi. Kohendas vööd, haaras mõõgast kinni ja kui siis läks! Kannused aina kõlisesid ja papaaha vajus kuklasse...»

«Sellepärast on ta ka võitlejatele armas,» vastas Jeremejev. «Täna sööb ta sinuga ühest pajast, tantsib

koos lõõtspilli saatel, aga homme viib lahingusse — siis on ta vali komandör. Ei siis ole enam sõnagi vastuütlemist. Ja mis seal rääkida! Kui temaga lähed — ei karda midagi. Tead, et Tšapajevil on kõik läbi mõeldud, kõik arvestatud ja kaardil mõõdetud. Lahingus temal vigu ette ei tule.»

Koitis. Furmanov tõusis tule äärest, kahetsedes, et ei saa kuulata punaväelaste juttu lõpuni. Ta arvas, et võitlejad ei tundnudki teda ära. Kuid kohe kui ta ära oli läinud, lausus Jeremejev:

«Uus komissar. Furman on ta nimi. Vassili Ivanovitš tunnistas teda, aga mitte kohe. Komissar sõitis siia: «Siin on mu paberid.» Tšapajev aga vastu: «Mina tunnistan komandöri ja komissari lahingus. Paberid paberiteks, aga sa näita end kuulide all.» Nüüd aga Vassili Ivanovitš tunnistab komissari. Nüüd on nad sõbrad-seltsimehed.»

Punaväelased jäid vait ja kuulatasid.

«Laulab...» lausus noormees poolel häälel. «Oi, küll ta armastab laulu!» Ja tõepoolest, tares lauldi.

See oli Tšapajevi armastatuim laul: «Mu akna ees trellid ja rõske on torn...»

Eeslauljaks oli Vassili Ivanovitš ise.

Komandörid ja punaväelased laulsid hoogsalt kaasa: seda laulu teadsid diviisis kõik.

Kuid laul ei kestnud kaua.

Tšapajev pidi sõitma koidikul koos komandöridega eesliinile: oodati suurt lahingut.

Tšapajev astus oma ratsu juurde ja hüppas kergelt sadulasse.

Vaba tuul lendas stepist, kandes lillede ja niidetud rohu lõhna.

Päike tõusis öö kestel jahtunud, kastese maa kohal...

Lahing

Ees paistis staniitsa.

See oli Uraali valgekasakate poolt vallutatud. Staniitsast vasakul, küngastel, seisid kõrged tuuleveskid.

Tšapajevlased tungisid peale kolmelt poolt: kaks polku haarasid staniitsat külgedelt, keskel aga, kõige ohtlikumas kohas, asus pealetungile Ivanovo-Voznessenski tööliste polk.

Valged avasid kuulipildujatest tule enne, kui seda võidi oodata. Kuid kuulid ei tulnud mitte staniitsa poolt. Vaenlase kuulipildujad tulistasid kõrval küngastel seisvaist kõrgetest tuuleveskitest.

Tšapajev tõusis veidi jalustel ja vaatas teraselt läbi binokli. Tema raudjas hobu trampis ega tahtnud paigal püsida. Tšapajev pööras hobuse ümber ja ratsutas sinna, kus seisid meie suurtükid. Täiel sõiduhool viipas

ta käega patareikomandörile ja see jooksis tema juurde käsku vastu võtma.

«Tuld tuuleveskite pihta!» hüüdis Tšapajev.

Komandör sööstis joostes oma patarei juurde. Nüüd mürisesid suurtükid mõlemalt poolt. Näis, et taevaski on kärisemas.

Tšapajev aga kihutas juba välja teises otsas. Ta must burka* oli tuules laiali nagu linnutiivad.

Ivanovo-Voznessenski mehed kuulsid endi selja taga tema häält:

«Kas kuulipildujad on korras? Padruneid jätkub?...»

Ja võitlejad, tundes, et Vassili Ivanovitš on lähedal, vaatasid säravi silmi, püüdsid näida tublidena, vapratena, sarnaneda Tšapajevile.

Lahing muutus üha ägedamaks.

Eemal lõõmas tuuleveski — selle süütasid meie suur-

[1] Lai karvasest vildist mantel.

tükimürsud. Läbi lahingumüra kuuldusid küngastelt valjud raksatused: tules lõhkesid kuulipildujapadrunid.

Kord siin, kord seal tõusis kõrvulukustava plahvatusega mustjaspunane tulelõõm. Sanitarid korjasid esimesi haavatuid.

Äkki võitlejad tardusid: vaenlase mürsk lõhkes just samas paigas, kus oli Tšapajev.

Kõik nägid, kuidas tema raudjas ratsu tõusis tagumistele jalgadele ja kadus silmist koos ratsanikuga.

Kuid musta suitsu hajudes nägid võitlejad Tšapajevit vigastamatuna piki ahelikku ratsutamas. Mürsukillud lendasid vihmana ta ümber, aga teda ennast ei riivanud.

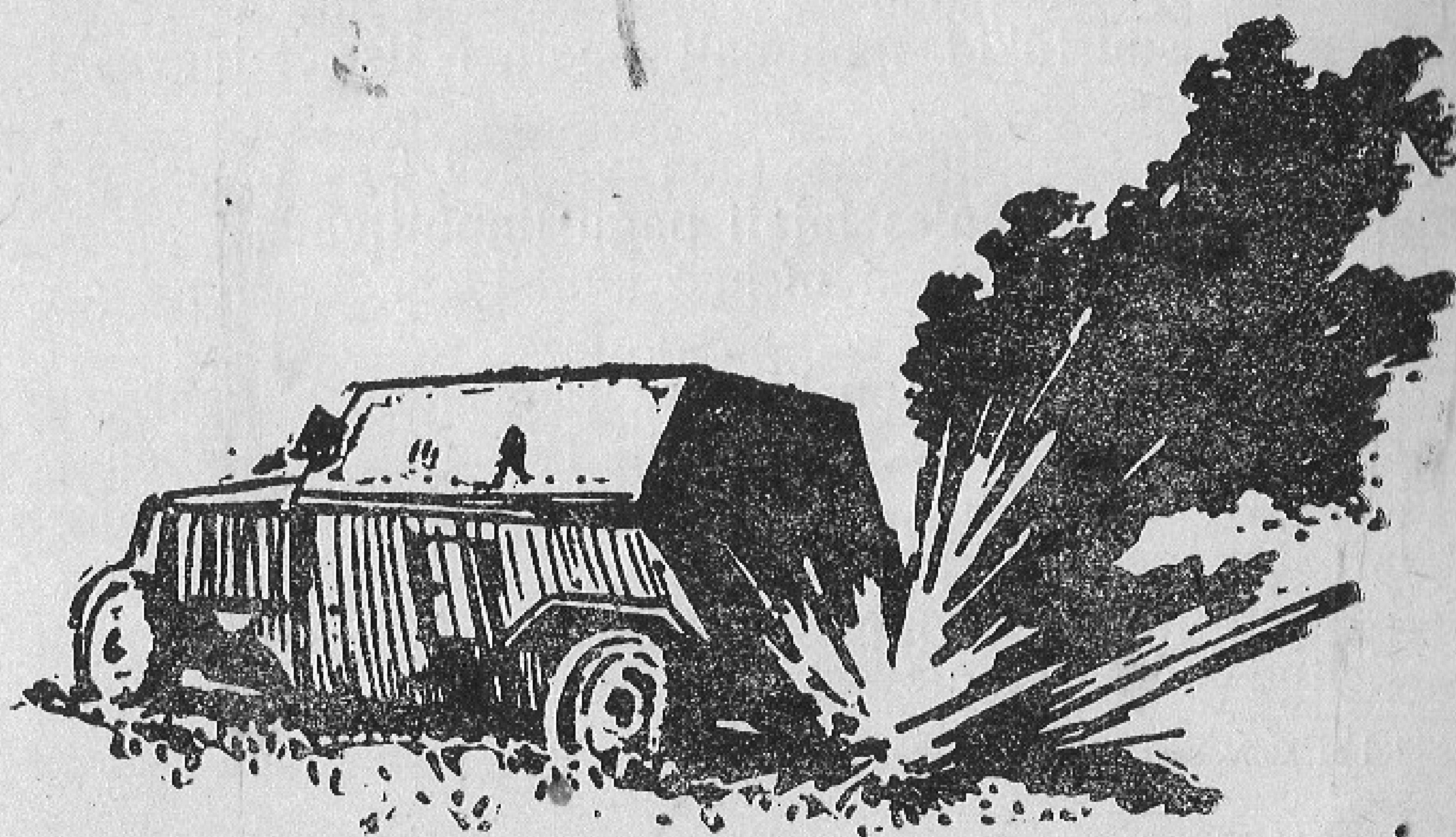
Staniitsa poolt kuuldus kisa, huilgamist, müdinat: see oli valgete ratsavägi, kes sööstis rünnakule.

Punased kuulipildurid surusid endid vastu kuulipildujaid ja ootasid. Kõlas käsklus:

«Tuld!»

Kõmatas kogupauk. Ja samal ajal hakkasid ragistama kuulipildujad.

Juba kukkus üks valgekaartlane, siis teine, haavatud

hobune kargas tagajalgadele püsti ja langes selili. Teine hobu kihutas väljal kuulide all ringi nagu meeletu ja lohistas enda järel kasakat; nähtavasti ei jõudnud see kukkudes jalga jalusest vabastada.

«Tuld!!!»

Jälle kogupauk ja kuulipilduja kuiv ragin.

«Tuld!»

Künka kohal tõusid tohutud punased leegid: meie kahurist tabatuna lõõmas nüüd teine tuuleveski.

Tšapajevlased andsid veel kaks kogupauku ja valged ei pidanud enam vastu—üksteise järel hakkasid nad hobuseid staniitsa poole tagasi pöörama.

Sel ajal kuuldus rasket kõminat: vasakult staniitsa poolt tulid nähtavale kaks vaenlase soomusautot. Need käsutati välja, et murda punaväe ahelike vastupanu ja saata surmavat tuld põgenejate pihta.

Kuid juhtus see, mida vaenlased ealeski ei oleks oodanud.

Soomusautod olid juba ligidal, kuid Ivanov-Voznessenski meeste ahelik ei löönud taganema, vaid püsis kindlana. Ta ainult nihkus pisut laiemale ja laskis nad läbi. Kui üks soomusautodest oli juba päris nende kõrval, tõusis punaarmeelane Andrei Krutov täies pikkuses

püsti ja viskas granaadi rataste alla. Kõlas ragin ja soomusauto jäi toppama, ümbritsetud mustast suitsust. Teine aga tegi järsu pöörde tagasi.

Nüüd põlesid juba kõik kolm tuulikut. Tuul puhus leeke aina suuremaks. Kuulipildujad veskites jäid vait.

Staniitsast sööstis uuesti välja vaenlase ratsavägi. Lühikese vahemaa tõttu oli ta jalaväele kohutav.

Kuid siis kuuldus punaste ahelikus rõõmsaid hüüdeid:

«Tšapai! Tšapai!...»

Ta parem käsi vahedaks teritatud mõõgaga oli kõrvale sirutatud, kogu keha ettepoole kallutatud, nagu tahtnuks ta jõuda ette oma ratsust, kes niigi lendas kaugel ees oma eskadronist.

Mitte ainult meie võitlejad ei tundnud ära Tšapajevit. Ka valged tundsid ta ära. Ja ennäe, üksteise järele hakkasid valgekasakad hobuseid tagasi pöörama.

Asjata vehkis ohvitser mõõgaga. Asjata püüdis ta peatada oma ratsaväge.

Veel minut—ja ratsaväe järel tungis Ivanovo-Voznessenski polk staniitsasse.

Staniitsa peatänavalt avanes vaade kaugele stepiavarustele.

Ja kangelaslikud võitlejad nägid, kuidas kaugel teisel pool staniitsat kihutasid tolmupilvi tõstes ratsanikud — põgenevad valgete riismed.

Väike tšapajevlane

Tšapajevi salk oli suures külas puhkusel. Tare kõrval, kus peatus Vassili Ivanovitš, oli Lagutinite talu. Lagutinite peres oli kõige nooremaks nelja-aastane Griša.

Kord läks Griša salaja, õe teadmata, üksinda Tšapajevi juurde. Õde näis talle täiskasvanuna, ta oli kolmeteistkümneseks saamas, sõda mängida ta ei tahtnud ja üldse oli ta ju tütarlaps, temaga oli isegi rääkida igav.

Griša astus õue ja sammus aeglaselt edasi.

Ümberringi oli palju huvitavat. Lautade juures seisis kaks saduldatud hobust, need raputasid päid, kõlistasid valjaid. Nende sadulad olid kollasest nahast, jalused rippusid kõrgel, kasaka viisi.

Tolmus kõndis üksik kukk. Ta tõmbas uhkelt kaela kenusse ja vaatas Grišat kollase, välkuva silmaga.

Päris tagaõuesopis, kuuri juures kasvasid kobrulehed. Grišal tuli tahtmine neid pajuvitsaga rapsida, et nad langeksid loogu maha, nagu valged Tšapajevi mõõga all.

Kuid kobrulehtede läheduses istus jämedal palgil Pjotr Issajev. Ta särgikaelus oli lahti, tuhmunud teraskett lookles üle tema rinna ja lõppes suure rõngaga. Rõngas oli nagaani pideme külge kinnitatud, nagaan ise oli pistetud laia nahkse vöörihma vahele. Eriliselt istus ka papaaha ta peas, kaugele kuklasse lükatuna, iga hetk kukkumas.

Papaahale oli põiki peale õmmeldud punane pael.

Pjotr Issajev kõpsutas laisalt saapakontsaga, kõlistas kannust ja silmitses Griša Lagutinit.

«Kuhu teil vaja, kodanik?» hüüdis ta karmilt.

Griša peatus.

«Kus sa käisid?» küsitles Petka juba tasem, istus mugavalt palgile ja pani põlvedele musta tupega pika mõõga.

Griša lõi araks, aga mitte väga. Tal ei olnud mingit süüd. Hommikust saadik oli ta korralikult käitunud. Ja ka kollase silmaga kukke ei püüdnud ta isegi mitte äiata.

Griša vaikis viivu, imes sõrme ning siis söandas vastata.

«Käisin tädi Nastjaga jõel.»

«Aga miks?»

«Pesu loputamas.»

«Aga miks?»

Griša vaatas, silmitses teda kõõrdi. Pjotr Issajevit tundis ta juba nädalapäevad, kuid ei suutnud teda mõista: kord naerab, kord pinnib igasuguste küsimustega, aga siis annab isegi suhkrut.

Praegu kibrutas Pjotr karmilt oma harvu, päikeses pleekinud kulme.

Grišal hakkas küll hirm, aga ära minna ka ei tahtnud üleni relvi täis riputatud mehe juurest.

«Miks?» kordas Issajev.

«Et oleks puhas,» vastas lõppeks Griša.

«Mis su nimi on?»

«Küllap sa tead: Griška.»

«Aga miks Griška?»

Griša tuju hakkas juba langema, kuid samas hüppas Pjotr palgilt püsti:

«Tervist, Vassili Ivanovitš!»

Griša vaatas tagasi: väravast tuli tare poole Tšapajev. Ta plaksutas ratsapiitsaga lõbusalt vastu oma tolmuseid saapaid.

«Hei, kotkas, miks nii nukker?» küsis ta Grišalt.

Too puhkis omaette ega vastanud midagi.

Tšapajev seisis tema ees — kena, uljas ja ilus nagu alati. Pruunid rihmad risti üle pluusi, vööl revolver raskes puust kabuuris, saapad põlvede juurest rihmadega kenasti kinni tõmmatud.

«Aga kus su mõõk on?» küsis lõppeks Griša.

«Jätsin koju. Tuled külla, siis näitan.»

«Millal?»

«Külla või? Kas või praegu. Ma lasen sind mõõgal ratsutada: hobu ja relv — kõik korraga käes.»

Tšapajev võttis Griša käekõrvale ja viis toa poole.

Tunnimees, kes seisis trepi juures, laskis nad naeratades läbi.

Kuid vaevalt said nad sisse, kui üle õue tuiskas tare poole Griša õde Liida.

«Kas Tšapajev tuli?» küsis ta hingeldades tunnimehelt ja tahtis juba trepile minna.

Tunnimees tõkestas püssiga tee.

«Milleks sulle seltsimees Tšapajevit?»

«Ma tahan tema salka astuda.»

Tunnimees naeris laginal.

«Salka? Oota, tütreke, aastat seitse. Kasva veel, siis astud salka.»

«Või kasva! Kuni kasvan, lõpeb sõda.»

«Ei lõpe. Me ei tule ilma sinuta toime.»

Äkki kummardus tüdruk kiiresti ja hüppas püssitoru alt ukse poole:

«Seis!» hüüdis tunnimees.

Trepile tuli Tšapajev.

«Mis kära siin on?»

«Näete, missugune lugu, Vassili Ivanovitš, plika tahab tšapajevlaseks saada. Mina aga ütlen: oled väike, kasva veel.»

«Kust perest sa oled?» küsis Tšapajev tütarlapselt. «Mis su nimi on?»

«Lidka. Perekonnanimi Lagutina.»

Vassili Ivanovitš teadis Lagutini perekonna lugu. Pavel Lagutin võitles valgete vastu Uralskis. Tema

lapsed elasid tädi Nastja juures. Tädi ei olnud eriti rõõmus, et tuli toita kaht last: tol ajal oli rindelähedastes külades leivast puudus.

«Aa, nüüd ma tundsin su ära. Pavel Lagutin on sinu isa?» küsis Vassili Ivanovitš.

«Jah.»

«Noh, astu aga sisse, Liida. Su vend Grigori Pavlovitš on mul külas.»

Liida astus kambrisse ja sai kohe tigedaks.

«Griška, mine jalamaid, koju!» hüüdis ta vennale.

Griša seisis pingi juures, kus lebas Tšapajevi mõõk. Ta kavatses just puudutada sõrmega hõbedast käepidet.

«Või mine koju!...» lausus ta bassihäälega. «Kus mul tark! Mine ise!»

Vassili Ivanovitš keerutas vurrusid, kõndis toas ringi, mõtiskles.

«Noh, hüva, Liida,» ütles ta lõppeks. «Väike oled sa küll, aga nagu näha, terane. Leiame sullegi salgas tegemist.»

Nii jäigi Liida Lagutina salka.

Võitlejatele sai ta peagi armsaks ja nad kutsusid teda «väikeseks tšapajevlaseks».

Kord lubati tal minna isegi öisele salajasele eelpostile.

Ja seal siis öösel, üsna vastu hommikut, kui inimest vaevab uni, eriti märkas Liida mingisuguseid varje, mis vilksatasid kaugel eespool. Ta roomas tasa tagasi oma pataljoni juurde ja äratas punaarmeelased. Need kargasid kiiresti üles, haarasid relvad ja võtsid nagu üks mees vaenlase püssitulega vastu.

Nii ei õnnestunudki valgetel ootamatu pealetung tšapajevlastele.

Pärast seda hakkasid võitlejad veel enam armastama väikest tšapajevlast Liidat.

Juhtus ka, et ta ajas Vassili Ivanovitši vihale.

Kord murdus Liidal puulusikas. Pikemalt mõtlemata jooksis ta tühja kasakamajja, haaras lauealt kellegi lusika ja tuli tagasi pataljoni.

Kui asuti lõunat sööma, küsis Tšapajev:

«Kust sa niisuguse lusika said? Ma mäletan sinu oma — too oli puust, aga see on metallist.»

Liida punastas.

«Maja oli ju mahajäetud, Vassili Ivanovitš,» ütles ta.

Vassili Ivanovitš lõi rusikaga vastu lauda.

«Kohe hobuse selga!» karjus ta.

Liida oli väga uhke sellele, et ta võis silmapilkselt täita ükskõik millist käsklust, seda enam Tšapajevi oma.

Ta hüppas püsti, jooksis õue ja juba minuti pärast sõitis ratsa hobusel trepi ette. Tšapajev tuli trepile, vaatas vihaselt Liidale ja ütles:

«Kihuta nüüd ja pane lusikas sinna, kust sa ta võtsid. Kas tšapajevlane tohib võtta võõra oma? Vaata, et seda enam teist korda ette ei tuleks!»

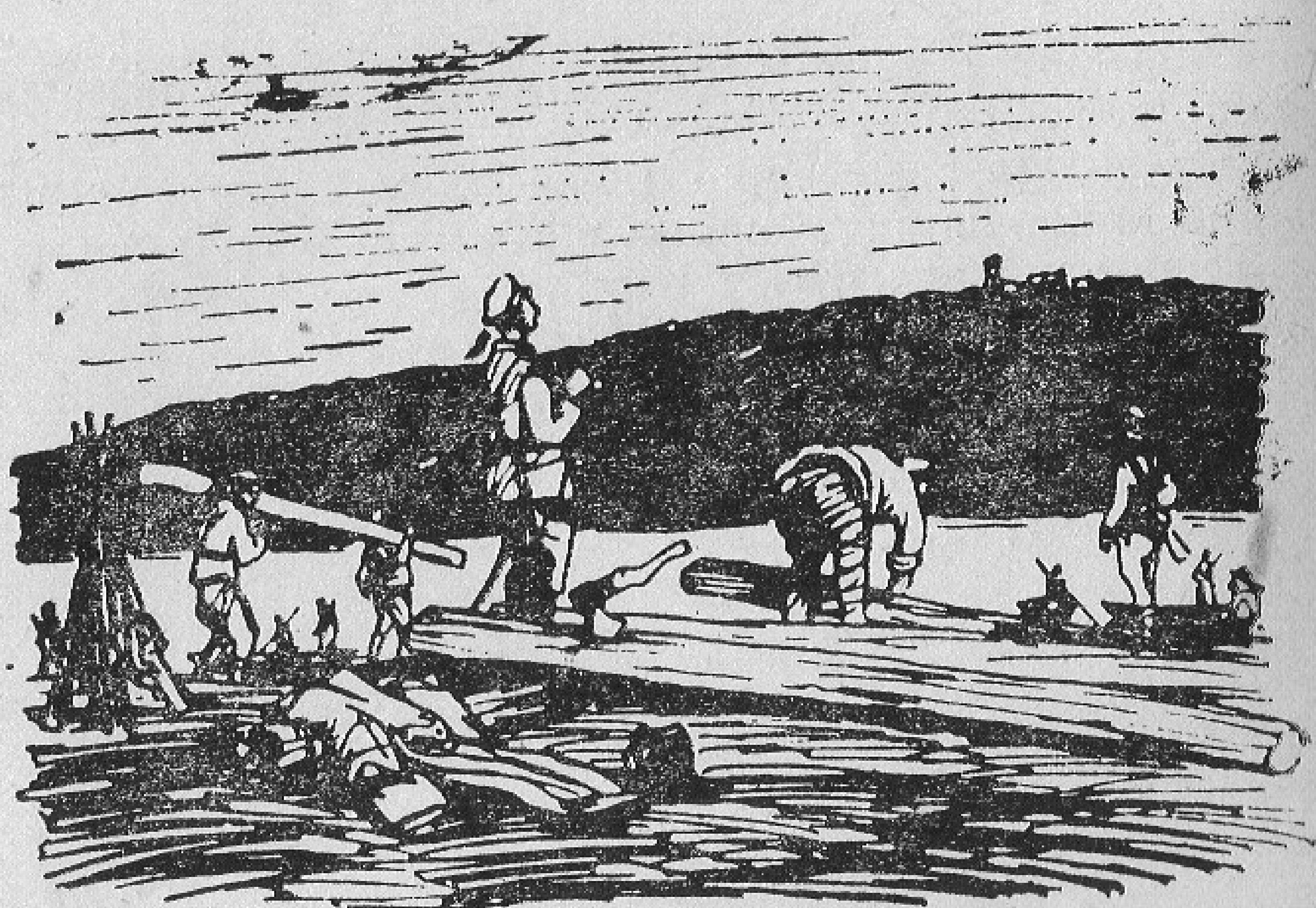
Tšapajev vihastas niivõrd, et ta läks isegi näost punaseks.

Liida kihutas kiiresti, otsis üles tühja kasakamaja ja pani lusika tagasi.

Sellest ajast ei teinud Liida enam kunagi midagi halba ja kandis auga oma «väikese tšapajevlase» nime.

Tema vend aga, Griša Lagutin, astus Punaarmeesse samuti vabatahtlikult — viisteist aastat hiljem.

Lenini käsk

Tšapajevlased võitsid valgekasakaid ja asusid 1919. aasta algul sõjaretkele Koltšaki vastu.

Tsaariadmiral Koltšak liikus tol ajal Siberist Moskva peale. Tal oli tohutu suur armee.

Kuid peagi tundsid Koltšaki väed Tšapajevi lööke. Koltšak taandus Belaja jõe taha ja kindlustus seal kõrgel kaldal, Ufaa linna juures. Teisel pool jõge, madalal kaldal seisis Tšapajevi diviis.

Tšapajev ei kaotanud hetkegi. Võitlejad tegid palkidest parvi, valmistusid jõe ületamiseks. Hankisid mõned paadid. Siis tuli veel rõõmus sõnum Krasnõi Jar'i külast: seal võeti valgetelt kaks aurikut.

«Noh, nüüd ei ole Koltšakil enam mingit pidet,» ütles

üks punaväelastest. «Küll ta nüüd veereb hooga Ufaast Siberisse.»

Ta vaatas otse ette, üle jõe, kus kõrgus liivane mägi. Seal paistsid majad, mis näisid eemalt päris tillukestena. Nende keskel kõrgus väikese pruuni postina tuletõrje vaatlustorn.

Tšapajev lähenes tasa ja vaatas muiates punaväelast.

«Eks ole kõrge mägi, mis?» küsis ta.

Punaväelane pöördus kiiresti ümber ja nägi Vassili Ivanovitši. Ta punastas, vaatas siis jälle Ufaa mäele ja vastas:

«Mis siis, olgu kui tahes kõrge! Ikkagi ei ole Koltšakil tast abi.»

Kalda kohale, kus asus tšapajevlaste leer, ilmus vaenlase lennuk ja hakkas tulistama jõest ülemineku kohta.

Just sel ajal saabus rindejuhataja seltsimees Frunze. Ta tõi Lenini käsu — iga hinna eest vallutada Ufaa ja võtta tagasi Koltšakilt Uraali tehased ja raudteed.

Tšapajevlased olid kindlad võidus.

Esimesena ületas jõe Krasnõi Jar'i juures Ivnaovo-Voznessenski töölispolk. Kuid tal tuli varsti peatuda: oli vaja oodata abivägesid, toetust.

Aga sel ajal alustas Koltšak pealetungi.

Ivanovlased, kaitstes end, lasksid välja peaaegu kõik oma padrunid ja hakkasid jõe poole taganema. Äkki kihutasid nende juurde mõned ratsanikud. Üks neist hüppas kiiresti hobuse seljast, haaras püssi ja asus polgu ette, viies seda edasi. Võitlejad tundsid temas ära Frunze.

Ning seekord oli kangelaslike ivanovlaste rünnak niivõrd maruline, et Kolštaki väed lõid vankuma ja taganesid uuesti.

Siiski ei tahtnud Koltšak Ufaad ilma otsustava lahinguta käest anda. Terve päeva kestis verine võitlus. Edu oli kord ühel, kord teisel poolel.

Selles lahingus sai Tšapajev ohtlikult haavata.

See juhtus nõnda.

Kalda kohal, kus tšapajevlased olid jõest üle minemas, tiirles vaenlase lennuk. Laskunud võimalikult madalale, avas ta kuulipildujatule. Üks kuulidest tabas Tšapajevit pähe. Veri voolas tal üle lauba. Ta püüdis naljatada: «Pole viga, aadrilaskmine on mu tervisele kasulik,» ise aga surus valu pärast hambad kokku.

Kuus korda püüti kuuli välja võtta — ja kuus korda see libastus, jäädes haava: nii sügaval oli ta sees.

Lõppeks sai haav seotud. Tšapajevit taheti saata laatsaretti ravile, kuid ta loobus ja jäi rivisse.

Samal korral pidi ka Frunze peaaegu surma saama: pomm tappis ta hobuse, teda ennast aga põrutas uimaseks.

Õhtul tuli tšapajevlaste juurde rindejoonest läbi hiilinud Ufaa tööline. Ta jutustas, et tal õnnestus salaja

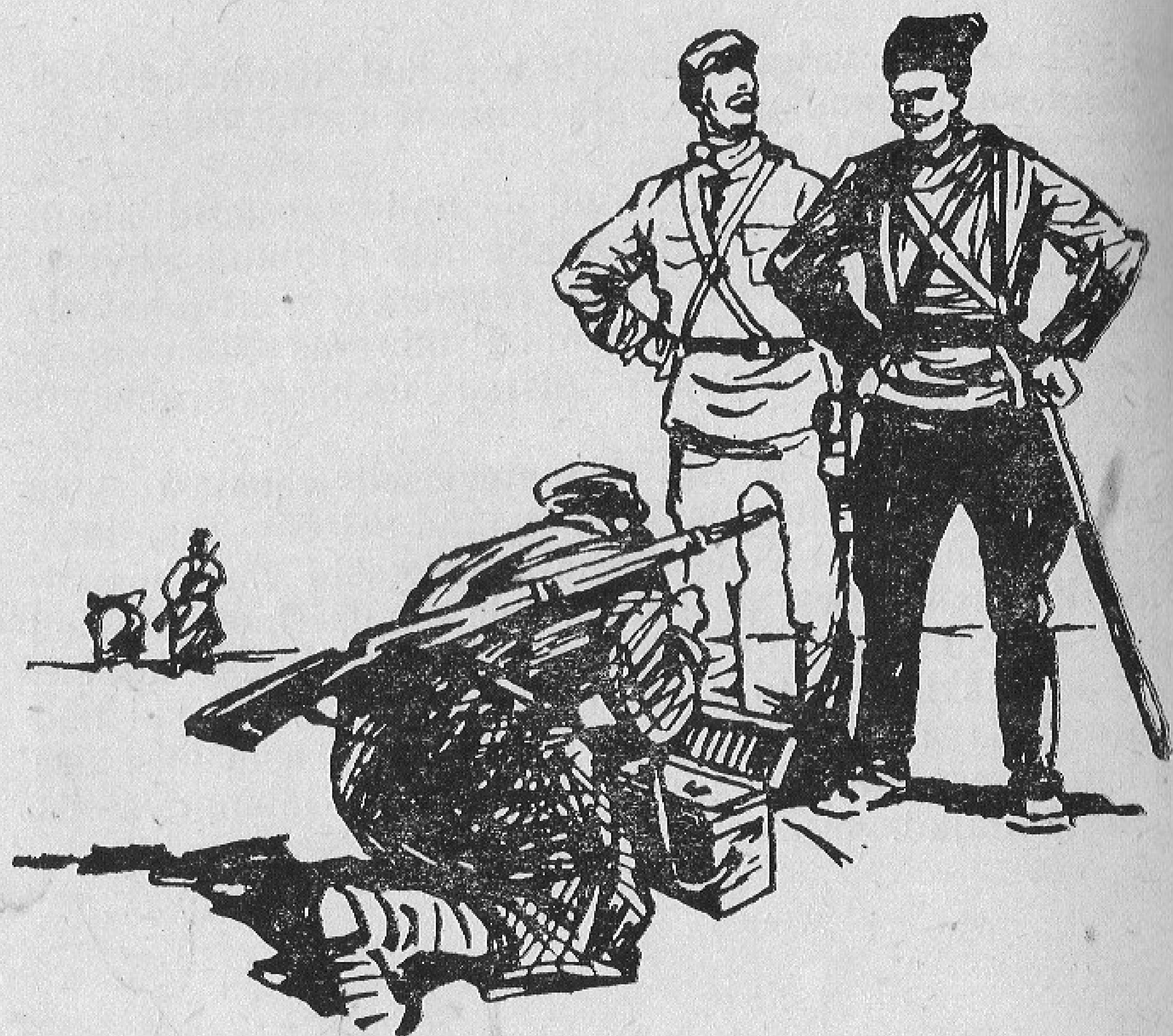

pealt kuulata valge-kindralite kõnelust. Kindralid otsustasid varahommikul paisata punaste vastu kõige tugevamad Koltšaki väeosad.

Need olid valitud väeosad — nad koosnesid ainult ohvitseripolkudest, ühtki soldatit neis ei olnud: ohvitserid läksid lahingusse nagu reamehed, neid juhatasid aga kindralid. Nad pidid koidikul murdma läbi punaste positsioonidest, Tšapajevi diviisi ümber piirama ja hävitama.

Kogu öö valmistusid tšapajevlased vaenlast vastu võtma. Keegi võitlejaist ei maganud sel ööl. Tasa-tasa, ühegi hüüdeta, relvade tärinata, hakkasid vara hommikul lähenema meie positsioonidele ohvitseripolgud. Nad lootsid märkamatult läheneda unistele vahipostidele, tappa tääkidega, hirmutada, hävitada... Kuid kui nad olid juba meie ahelikkude lähedal, hakkasid käskluse järgi igast küljest tulistama kümned lahinguvalmis kuulipildujad.

Paremad Koltšaki polgud hävitati. Ohvitserid jäid osalt maha põllule, äratallatud küpsesse nisusse, osalt aga põgenesid.

9. juunil 1919. aastal täitsid tšapajevlased Lenini käsu: Ufaa oli hõivatud.

Tšapajevi viimne sõjaretk

Kuid võitlus ei olnud veel lõpetatud. Lõunast hakkasid uuesti peale tungima vaenlase väed. Nad piirasid Uralski linna ja Tšapajev läks uuesti nende vastu. Ta tõrjus valged Uralskist ja vallutas Lbištšenski linna. Lbištšenski taga laius sadade verstadena stepp.

Valgekasakad hävitasid taganedes kõik oma teel. Ajasid kaevud mulda täis või mürgitasid vee. Tšapajevi diviisi võitlejaid piinas nälg ja janu. Leiba ei toodud siia nädalate viisi.

Punaväelased korjasid stepis viljateri, hõõrusid nad püssipäradega kivi või kaariku rattal peeneks ja sõid. Näljast ja janust tekkisid haigused.

Ja ikkagi läksid tšapajevlased edasi.

Ees oli liivastepp.

Valged teadsid väga hästi, et kui nad siit veel taganevad, siis on lõpp: liivas ei leidu hobustele toitu ega suutäit vett. Siis nad otsustasid teha meeleheitliku katse — hävitada Tšapajev.

Võita teda avalikus lahingus nad ei lootnud. Sellepärast koostati plaan — tabada teda ootamatult, öösel.

Tšapajev peatus oma staabiga Lbištšenskis, kogu diviisi saatis ta aga ette. Temaga jäi vaid väike salk võitlejaid.

Kord öösel hiilisid valgete luuresalgad tasa Lbištšenski juurde ja tapsid tunnimehed. Luuresalkade järel ilmusid kasakatepolgud. Hiljem selgus, et valgetele oli abiks Tšapajevi staabis toimunud reetmine: reeturlikult oli keegi käsutanud öiselt valvelt ära kursantide roodu.

Hädaohtu märgati tšapajevlaste poolt hilja — valged kihutasid juba tänavail, tulistades igasse külge.

Tšapajev kargas õue, pooleldi riides, vintpüss ühes ja revolver teises käes.

Kohe kogunes tema ümber salgake võitlejaid. Nad hakkasid vastu tulistama.

See oli ebavõrdne lahing, kuid see ei lõppenud siiski kiiresti.

Tšapajevlased ei mõelnudki põgeneda, kuigi vaenlasi oli mitu korda rohkem. Nad ründasid kasakaidkuulipildureid. See rünnak oli nii julge ja ootamatu, et vaenlased ei pidanud vastu ja põgenesid. Tšapajevlased said endi kätte kaks kuulipildujat. Need pöörati valgete vastu.

Vaenlased mõistsid, et otserünnakuga nad tšapajevlasi ei võida.

Siis hakkasid nad minema ringi, mööda aedu ja tagaõuesid, et piirata punaväelasi.

Kui valgekaartlased ilmusid selja taha, tuli tšapajevlastel taganeda. Vastu tulistades hakkasid nad taanduma Uraali jõe kalda poole.

Sinna tuli minna ülesmäge, valgetele nähtavalt.

Mäest langes kallas järsult alla, otse Uraali jõe lainetesse.

Kuid enam ei olnud kuhugi taganeda. Kõikjal olid vaenlase kuulipildujad ees.

Tšapajev lahkus viimasena, siis, kui lõppesid padrunid.

Kuul läbistas tal käe. Ta pühkis selle käega oma hõõguvat nägu, jättes laubale verejälgi.

Pjotr ei lahkunud tast sammugi. Ta märkas verd Tšapajevi näol ja ütles:

«Vassili Ivanovitš, peaks pead siduma.»

«Pea on terve,» vastas Tšapajev napilt.

Jõuti kõrgele järsakule jõe kaldal. Võitlejad aitasid Tšapajevil laskuda liivaselt järsakult alla jõe äärde. Mõned meestest jätkasid tulistamist, pidurdades nõnda valgekasakate pealetungi.

Aga kui tšapajevlased vaatasid Uraali jõe kiiresti veerevatele lainetele, tarretus kõigil süda sees: oli selge, et väsinud haavatud sõdurid ei suuda jõest üle ujuda, et pole pääsu vaenlase kuulide eest.

Kuid Tšapajevit oli vaja päästa iga hinna eest. Neli meest kaitses teda igast küljest.

Varsti langesid kaks meest — valgete kuulid tabasid neid just vee ääres. Teised kaks hakkasid ujuma Tšapajevi kõrval.

Pjotr jäi Uraali jõe kaldale ja astus tulevahetusse kasakatega. Tulistades vaatas ta ühtelugu tagasi: kas paistab veel Uraali lainetes Vassili Ivanovitši pea. Ja ta nägi, et Tšapajev ujub. Tõstes vaevaga tervet kätt (haavatud käsi rippus elutuna), eemaldus Tšapajev aeglaselt vaenlastest.

Valgekasakad tassisid jõe äärde kuulipilduja ja paigutasid selle kõrgele järsule kaldale.

Varsti panid kuulid vee joomedena vahutama. Ikka täpsemalt sihtisid valgete kuulipildurid, ja ikka lähemale langesid kuulid Tšapajevi peale...

Sai surma üks Tšapajevi kõrval ujuvatest võitlejatest. Tšapajev aga ujus ikka edasi, oli nõrkemas, jõud oli raugemas, kuid ta ujus.

Pjotr vaatas kaldalt viimast korda tagasi ja viskas eemale oma püssi: padrunid olid otsas. Vaenlased sööstsid järsakult tema poole, kuid Pjotr tõmbas vöölt oma armsa nagaani, laskis kuus kuuli pealesuruvate valgete pihta ning seitsmenda — endale südamesse.

Tšapajev aga püsis ikka veel Uraali lainetel. Ta ei põgenenud! Ta läks ära vaenlaste eest selleks, et teisel kaldal koguda abi ja uuesti hakata neid lööma. See mõte andiski talle uut jõudu.

Näis, et hädaoht oli juba möödas. Kallas oli ligidal. Kaldal kohises haljas roostik.

Samal ajal tabas kuul teda pähe...

Ellu jäi vaid üks Tšapajevi kaaslastest, — teine võitleja, kes ujus tema kõrval üle Uraali.

Viimast jõudu kokku võttes ronis ta kaldale ja vaatas tagasi: seal tormitses Uraal ja kedagi polnud näha jõe sogastes lainetes.

Nii hukkus rahvakangelane Vassili Tšapajev.

Punased väed maksid peagi kätte vaenlastele Tšapajevi surma eest. Vahetpidamata kihutasid nad valgeid veetuis steppides taga kuni Kaspiani, ja purustasid nad, vabastades vaenlaste vägedest Nõukogudemaa.

Taas läksid võitlejad mööda neid paiku, kus nad kunagi võitlesid koos Vassili Ivanovitš Tšapajeviga. Nad ei suutnud uskuda, et Tšapajevit ei ole enam: liig värske oli mälestus temast.

Ja see mälestus jääb elama rahva seas nii kaua kui elab rahvas.

Aga rahvas on surematu.

Aleksandr Kononov

(13 (25). III 1895 Dvinsk — 28. X 1957 Moskva), hariduselt jurist (lõpetas 1918 Peterburi ülikooli), alustas oma kirjanduslikku tegevust 1930. aastal laste ning noorte kasvatusküsimusi käsitlevate kirjutiste avaldamisega. 1934. aastal jõudis täiskasvanud lugeja kätte romaan «Mefistofelese kadu. Sündmuste ja tunnete kroonika», kus kõnekalt ja kujukalt näidati esimese viisaastaku probleeme ning inimesi nende taustal, inimeste vabanemist skepsisest.

Edu pälvis Aleksandr Kononov aga siiski laste- ja noorsookirjanikuna. 1937. aastal ilmusid tema esimesed lastelood ajakirjanduses, 1938. aastal avaldati tema esimene lasteraamat, «Jutustusi Tšapajevist» («Рассказы о Чапаеве»). Sellele järgnesid «Väesalga nimi» («Имя отряда», 1940), jutustused «Karõšš» («Карыш», 1941), «Sergei Gluškovi päevad» («Дни Сергея Глушкова», 1942) ja mitmed teised menukad laste- ja noortelood.

Aleksandr Kononovi populaarseimateks teosteks on osutunud siiski rangelt eluloolisel ja ajaloolisel materjalil põhinevad jutud V. I. Leninist, mille kirjutamist ta alustas juba 1939. aastal ning jätkas kogu oma hilisema elu. Nõnda on ta loonud ühtekokku üle kolmekümne V. I. Lenini elu kujutava lühijutu. Kokkuvõte sellest — «Lugusid Leninist» — on vene ja paljudes teistes Nõukogude Liidu rahvaste keeltes ilmunud kümneid kordi.

Lisaks muule huvitus Aleksandr Kononov oma elu viimastel aastakümnetel ka Stolõpini reaktsiooni aegadest. Uurimuste tulemusena valmis tal noortele mõeldud triloogia tsaari-Venemaa ääreala Latgale töölisliikumisest «Jutustus ustavast südamest» («Повесть о верном сердце»), mille esimene osa «Raudoja ääres» («У железного ручья») ilmus 1949. aastal, teine osa «Dvinal-Daugaval»
ручья») ilmus 1949. aastal, teine osa «Dvinaal-Daugaval» («На Двине-Даугаве» nägi ilmavalgust 1952. aastal. Kolmas osa, «Koidikud linna kohal» («Зори над городом»), jõudis lugejani 1957. aastal.

Aleksandr Kononovi teosed eesti keeles 1940—1985

«Jutustusi Leninist». Tlk. M. Seledets. Tallinn, 1941. 2500 eks.
Sama. Tlk. A. Kaal. Moskva, 1944. 3100 eks.
Sama. Tlk. A. Kaal. Tallinn, 1945. 10 200 eks.
«Jutustusi Tšapajevist». Tlk. V. Veber. Illustr. A. Jermolajev. Tallinn, 1951. 5000 eks.
«Nääripuu Sokolnikis». Tlk. K. Puskar. Illustr. N. Žukov. Tallinn, 1955. 30 000 eks.
Sama. Illustr. G. Starovoitov. Tallinn, 1982. 24 000 eks.
«Onn. Jutustusi V. I. Lenini lapsepõlvest». Tlk. J. Piik. Illustr. H. Mitt. Tallinn, 1961. 20 000 eks.
Sama. Tallinn, 1983. 16 000 eks.
«Reis Kašinosse». Tlk. E. Söödor. Illustr. A. Davõdova. Tallinn, 1957. 10 000 eks.
«Smolnõis. Kaks juttu V. I. Leninist». Tlk. A. Kaal ja H. Nigols. Illustr. V. Skuridin. Tallinn, 1980. 20 000 eks.

Andres Jaaksoo

Sisukord

Nooremale koolieale
Александр Терентьевич Кононов
РАССКАЗЫ О ЧАПАЕВЕ
2-ое издание
На эстонском языке
Перевод с русского: Вера Вебер
Художник-иллюстратор А. Ливанов
Таллин, изд-во «Ээсти раамат»
Toimetaja A. Jaaksoo
Kunstiline toimetaja H. Tikand
Tehniline toimetaja H. Kruustee
Korrektor K. Sprenk
ИБ № 4911
Laduda antud 13. 05. 85
Trükkida antud 15. 07. 85
Formaat 60×84/16. Trükipaber nr. 2
Kiri: literaturnaja. Kõrgtrükk.
Trükipoognaid 2,5
Tingtrükipoognaid 2,32
Tingvärvitõmmiseid 2,69.
Arvestuspoognaid 1,74
Trükiarv 28 000
Tellimus nr. 3017
Hind 10 kop., raamatukogukõites 45 kop.
Kirjastus «Eesti Raamat», 200090,
Tallinn, Pärnu mnt. 10
Trükikoda «Kommunist», 200001,
Tallinn, Pikk t. 2.